

ТЕНДЕНЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ – відносно стійка група закономірностей у змінах спрямованості злочинності в цілому та/або окремих її видів. Спрямованість злочинності, як статична характеристика, визначається характером і ступенем суспільної небезпечності найбільш поширених злочинів, а також часткою у її структурі тяжких і особливо тяжких злочинів. Тенденції ж злочинності розглядаються як динамічні її властивості, що проявляються у певному часовому інтервалі та виражаються у змінах міри кримінальної активності.

Оскільки міра є категорією, що становить органічну єдність кількості і якості, остільки ж й тенденції злочинності формуються як інтегральний вираз трансформації кількісних і якісних її показників. Але не будь-які трансформації в показниках злочинності можуть бути визначені як тенденція. Злочинність в цілому є динамічним соціальним конструктом, що проявляється у безперервному русі особливої форми соціальної матерії – суспільно небезпечної, протиправної, винної активності певної частини населення. Зазначений рух в наукових та суто практичних цілях сприймається, аналізується, перш за все, у ретроспективі (за системою показників), а також в актуальному (триваючому) та модельно-прогнозованому станах. Тенденції злочинності, таким чином, змістовно виявляються на рівні аналітичного опрацювання її станів у минулому, зміни у кількісні параметри яких зумовлюють появу (наявну чи прогнозовану) нової якості. Внаслідок цього, на основі описання та пояснення стійких закономірностей між її кількісними, якісними показниками і явищами та процесами об'єктивної дійсності, відбувається синтетичне конструювання загальної спрямованості злочинності. Остання може проявлятися через поступове зменшення кількості (аж до повного зникнення) окремих видів злочинів чи навпаки – їх зростання, зміни способів, географії, появу принципово нових форм та сфер відтворення злочинності, зміни в характеристиках осіб злочинців тощо.

Тенденцію злочинності слід відрізнити від закономірності. Друге, на відміну від першого, має, як правило, фрагментарний характер, відображає окрему типову ланку криміногенної детермінації, розгортання якої тягне відповідні типові наслідки у динаміці, структурі злочинності. Тенденція ж складається з комплексу стійких у часі закономірностей, дія яких зумовлює якісну зміну характеру злочинності, визначає її спрямованість.

Таким чином, тенденції злочинності є сталими її станами, що мають властивості зберігати умовно однорідні характеристики протягом певного часу. При цьому самі по собі вказані тенденції є малоінформативними. Натомість їх аналіз крізь призму вчення про криміногенну детермінацію виявляє вже більш віддалені суспільні протиріччя як об'єкти кримінально-превентивного впливу. Їх збереження чи загострення, в свою чергу, може свідчити про тенденції суспільного розвитку у політичній, економічній, правовій, культурній сферах. Тому виявлення, описання, пояснення тенденцій злочинності виконує сигнальну функцію в системі соціального управління, дозволяє окреслити коло найбільш важливих та, водночас, проблемних сфер суспільних відносин, оптимізувати їх змістовні компоненти та знизити, таким чином, кримінальну активність.

Серед сучасних світових тенденції злочинності виділяють такі: 1) *глобалізація злочинності*, що є наслідком глобалізації в економіці, політиці, культурі; 2) зростання загрози міжнародного тероризму, релігійного екстремізму; 3) інтенсифікація торгівлі людьми (зокрема – дітьми), незаконного донорства; 4) зростання злочинної активності у кіберпросторі; виникнення та ускладнення феномену *кіберзлочинності*; 5) активізація міжнародної *політичної злочинності* на фоні зниження запасів вичерпних природних ресурсів, зростання чисельності населення; 6) злочинне використання засобів деструктивного інформаційного впливу з використанням технологій психологічного навіювання; 7) поширення корупції у вищих органах державної влади та міжнародних організаціях; 8) зростання обсягу транснаціонального

злочинного ринку культурних цінностей; 9) диверсифікація ринків незаконного обігу (виробництва, збуту (придбання), контрабанди і т.п.) наркотичних засобів, зброї; 10) поширення кримінальних проявів расизму та ксенофобії; 11) зростання масштабів відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом, а також інших злочинів у фінансовій сфері; 12) збереження високого рівня організованої, загальнокримінальної корисливої та агресивно-насильницької злочинності.

Злочинність в Україні, відтворюючись у глобалізованому світі, виявляє в цілому аналогічні тенденції з поправкою на специфіку політико-правових, економічних й культурних факторів. Зазначені фактори, набуваючи складних історично зумовлених конфігурацій, визначили такі тенденційно позначені періоди відтворення злочинності в Україні: а) з 1991 по 1996 рік – суттєве зростання кількості злочинів за всіма параметрами; б) з 1996 по 2008 рік (за винятком 2003 року) – поступове зниження рівня злочинності; в) з 2009 по 2013 рік – зростання злочинності (в основному за рахунок злочинів невеликої та середньої тяжкості), значну роль в чому зіграли зміни у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві. Подальша криміногенна ситуація визначається дією низки нетипових чинників політичного, військового, економічного характеру, що суттєво звужує межі стійкості закономірностей поширення злочинності та не дозволяє вести мову про відображення певних тенденцій у специфічних кількісних її показниках.

Екстраполяція комплексу усталених кримінологічних закономірностей, сформованих до 2014 року, поруч з описаними вище загальносвітовими тенденціями злочинності, дає можливість констатувати та прогнозувати збереження на певну перспективу таких тенденцій злочинності в Україні: 1) зростання рецидивної злочинності; 2) зростання рівня, урізноманітнення способів незаконного заволодіння транспортними засобами; 3) зростання кримінальної активності жінок у сімейно-побутовій сфері; 4) збільшення обсягів, диверсифікація структури ринку незаконного обігу зброї у бік

зростання частки автоматичної вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, вибухових речовин та пристроїв; зростання кількості інших злочинів проти громадської безпеки, а також військових злочинів; 5) поступове зниження кількості насильницьких статевих злочинів; 6) ускладнення структури злочинності неповнолітніх у бік зростання частки агресивно-насильницьких злочинів; 7) поступова елімінація традиційних елементів кримінальної субкультури, ослаблення їх ролі в професійному злочинному середовищі; 8) активізація підліткової делінквентності – суспільно небезпечних діянь, що вчиняються особами, які не досягли віку кримінальної відповідальності; 9) збереження високого рівня, стійкості форм корупції.

Орлов Ю. В.